

Collegiale uitvraag (in)formatieproces onder raadsgriffiers

Om meer informatie in te winnen over de mogelijkheden met betrekking tot het inrichten van het (in)formatieproces, is er een collegiale uitvraag gedaan onder verschillende raadsgriffiers van 100+ gemeenten. Centrale vraag bij deze uitvraag was, 'hoe en wanneer starten jullie de (in)formatie op?'. Verdere onderliggende vragen waren 'Bij welke raden wordt er aan duiding van de verkiezingen gedaan?' en 'op welke manier geeft men dit vorm?'.

In totaal zijn er veertien reacties ontvangen op deze oproep (vanuit de raadsgriffies van Alphen aan de Rijn, Amsterdam, Leiden, Dordrecht, Arnhem, Zwolle, Venlo, Breda, Apeldoorn, Ede, Deventer, Den Bosch, Haarlem en Groningen). De beschreven formatieprocessen vertonen veel overeenkomsten met de gemeente Haarlemmermeer, maar er zijn ook een aantal opvallende verschillen. In zijn algemeenheid spitst de beantwoording van de uitvraag zich toe op drie punten:

- Wordt er voorafgaand aan de verkiezingen afspraken gemaakt over de (in)formatie;
- Vindt er een duidingsdebat plaats?;
- De voordracht van een (in)formateur.

In het vervolg van dit document zullen deze drie punten één voor één behandeld worden. Per punt zullen we de verschillende variaties uitlichten en aangeven waar de mogelijkheden tot bespreking liggen.

Het vastleggen van procesafspraken over de formatie voorafgaand aan de verkiezingen

Tot op heden is er in de gemeente Haarlemmermeer geen bereidheid geweest om voorafgaand aan de verkiezingen afspraken te maken over het formatieproces. In de meeste van de geraadpleegde gemeenten (Amsterdam, Leiden, Dordrecht, Arnhem, Ede, Alkmaar, Haarlem) was hier in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 2022 ook geen bereidheid toe. In een aantal gevallen (Zwolle, Breda) is het wel in beperkte mate gelukt en in Alphen aan de Rijn heeft men voorafgaand aan de verkiezingen uitgebreide afspraken weten te maken.

De volgende variaties in werkwijzen naar aanloop van de verkiezingen zijn te onderscheiden:

- Burgemeester en griffier stellen voorafgaand aan de verkiezingen aan de fractievoorzitters voor om procesafspraken te maken;
- De griffie communiceert voorafgaand aan de verkiezingen uitvoerig over de verschillende fasen en onderdelen na de verkiezingsdatum;
- Wijze van ondersteuning van het (in)formatieproces wordt vooraf vastgelegd;
- Voorafgaand aan de verkiezingen worden afspraken tussen fractievoorzitters gemaakt, na de verkiezingen worden die voor herbevestiging aan de nieuwe fractievoorzitters voorgelegd;
- Lijsttrekkers stellen voorafgaand aan de verkiezingen een shortlist van kandidaat-informateurs vast;
- Voorafgaand aan de verkiezingen zijn er afspraken gemaakt over een duidingsdebat (afspraken behelzen de wenselijkheid en het tijdstip van het debat, maar ook wie er namens de verschillende partijen spreken- fractievoorzitters, of lijsttrekkers);
- Afspraken over de wijze waarop er tijdens het proces gecommuniceerd wordt naar de Raad en naar de inwoners.

Het duidingsdebat en andere invulling

In vijf van de veertien geraadpleegde gemeenten wordt er een duidingsdebat gehouden na afloop van de verkiezingen. In Alphen aan de Rijn wordt er geen duidingsdebat gehouden, maar wordt het eindrapport van de informateur besproken tijdens een openbare raadsvergadering. In Leiden wordt er, net als de afgelopen verkiezingen in de Haarlemmermeer, geen duidingsdebat, of een debat

rondom de rapportage van de informateur gehouden, maar bespreekt men het coalitieakkoord in een openbare raadsvergadering.

De volgende variaties in werkwijzen rondom het duidingsdebat zijn te onderscheiden:

- De lijsttrekker van de grootste partij bepaalt of er een duidingsdebat plaats vindt;
- Er zijn vooraf al afspraken gemaakt over het al dan niet houden van een duidingsdebat;
- Tijdens een duidingsdebat (geen formeel raadsdebat) worden de verschillende partijen vertegenwoordigd door de lijsttrekkers;
- Voordracht (in)formateur vindt plaats door de grootste partij tijdens dit debat;
- Variaties in het moment waarop het duidingsdebat plaats vindt. Denk aan daags na de verkiezingen, na het bekendmaken van de definitieve uitslag, of na de installatie van de nieuwe Raad;
- Het eindrapport van de informateur wordt besproken tijdens een openbare raadsvergadering;
- Het coalitieakkoord wordt besproken tijdens een openbare raadsvergadering.

De voordracht van een (in)formateur

In twaalf van de geraadpleegde gemeenten heeft de grootste partij de beslissende stem in de voordracht/ de benoeming van de (in)formateur. In de gemeente Alphen aan de Rijn werkt men met een door de fractievoorzitters vooraf vastgesteld shortlist van mogelijk kandidaat-informateurs en wijzen de lijsttrekkers na afloop van de verkiezingen gezamenlijk de informateur aan. In een aantal gemeenten (oa Groningen) vindt de voordracht van de informateur plaats tijdens het informele duidingsdebat. In de bijdragen vanuit de verschillende gemeenten maakt men wel onderscheid tussen de informatie en de formatie als verschillende fasen, maar komt de persoon van de formateur niet expliciet aan bod. Ook in de gemeente Haarlemmermeer is het gebruikelijk dat deze rol wordt ingevuld door dezelfde persoon. Om die reden zijn beide rollen hieronder niet uit elkaar getrokken.

De volgende variaties rondom de voordracht van de (in)formateur zijn te onderscheiden.

- (In)formateur wordt aangewezen door de grootste partij;
- (In)formateur wordt aangewezen door de senioren (bijvoorbeeld door te werken met een vooraf vastgestelde shortlist aan kandidaten);
- (In)formateur wordt benoemd door de Raad in een openbare raadsvergadering
- (In)formateur wordt aangewezen door de burgemeester en griffier

Hieronder de reacties van de verschillende raadsgriffies op volgende punten:

- Wordt er voorafgaand aan de verkiezingen afspraken gemaakt over de (in)formatie;
- Vindt er een duidingsdebat plaats?;
- De voordracht van een (in)formateur.

Opmerkingen die er gemaakt zijn over de wijze van ondersteuning van de (in)formatie zijn meegenomen in dit schema:

Gemeente	Werkwijze
Alphen aan de Rijn	- Voorafgaand aan de verkiezingen stellen de lijsttrekkers een shortlist van kandidaat informateurs vast; - Lijsttrekkers wijzen na de bekendmaking van de definitieve uitslag de informateur aan; - Eindrapport van de informateur wordt in een Raadsvergadering besloten en daarna gaat de formatiefase van start; - Ambtelijke ondersteuning van het formatieproces vindt plaats onder leiding van de gemeentesecretaris
Amsterdam	- Ruim voorafgaand aan de verkiezingen proberen burgemeester en griffier afspraken te maken met de partijvoorzitters (niet geheel duidelijk of hiermee de lokale partijvoorzitters, of de fractievoorzitters worden bedoeld); - Dit is afgelopen keren niet gelukt; - Geen duidingsdebat; - Grootste partij draagt informateur voor
Dordrecht	- Voorfase niet geformaliseerd; - Grootste partij belangrijke rol in aanwijzen informateur; - Duidingsdebat met lijsttrekkers voorafgaand aan installatie nieuwe Raad - tijdens dit debat wordt er tevens overeenstemming bereikt over de informateur

Arnhem	- Duidingsdebat met lijsttrekkers voorafgaand aan installatie nieuwe Raad; - Grootste partij voortouw bij aanwijzen informateur; - Na duidingsdebat ondersteunt de griffie het proces
Zwolle	- Beperkte bereidheid lijsttrekkers om afspraken te maken voorafgaand aan de verkiezingen; - Duidingsdebat met lijsttrekkers voorafgaand aan de installatie; - Grootste partij wijst informateur aan;
Breda	- Men poogt voorafgaand aan de verkiezingen afspraken te maken met de fractievoorzitters (aldaar presidium) en deze te herbevestigen met de nieuwe groep fractievoorzitters na afloop van de verkiezingen
Ede	- Geen afspraken aan de voorkant; - Grootste partij neemt het voortouw; - Geen duidingsdebat
Deventer	- Er is geen bereidheid tot het maken van afspraken 'aan de voorkant'
Alkmaar	- Geen afspraken aan de voorkant; - Grootste partij neemt het voortouw; - Geen duidingsdebat
Haarlem	- Geen afspraken aan de voorkant - Geen duidingsdebat - Griffie informeert aan de voorkant uitvoerig over de verschillende fasen van de (in)formatie
Groningen	- Duidingsdebat met lijsttrekkers voorafgaand aan de installatie van de nieuwe Raad; - Grootste partij neemt het voortouw; - Griffie ondersteunt het proces

Apeldoorn	- Duidingsdebat door de gekozen lijsttrekkers; - Informatuur benoemd door de grootste partij; - Afgelopen verkiezingen informele afspraken gemaakt
Venlo	- Grootste partij voert gesprekken met alle andere partijen en besluit op basis van die gesprekken met wie hij verder in gesprek wil; - Gemeentesecretaris en griffie ondersteunen samen dit proces. - Geen duidingsdebat

*NB in de gevallen dat men voorafgaand afspraken heeft weten te maken, zijn die nergens formeel vastgelegd. Afspraken lijken zich te beperken tot de aanstaande verkiezingen en in hoge mate afhankelijk te zijn van de politieke wens en/of slagkracht op dat moment.